

הכנס השנתי של היזמה למחקר יישומי בחינוך

2.1.2019 | כ"ה טבת תשע"ט

טיפוח מיומנויות חברתיות-דגשיות (SEL) במערכת החינוך

מושב שני – תוכניות התערבות מוכוונות תלמידים

ד"ר דפנה קופלמך-רובין – א.י.ל (אני יכול להצליח), תוכנית מערכתית לקידום תפקוד לימודי, רגשי וחברתי מגיל הגן עד חטיבת הביניים (לצפייה בהרצאה ובמצגת)

- א.י.ל היא תוכנית ישראלית המחוברת למחקר העדכני בתחום וניזונה ממנו, ומטרתה לצמצם את הפער בין המחקר לשדה, להנגיש ידע לשדה, ללמוד ממנו ולהבין את הצרכים שלו. כיום התוכנית פועלת ברמה הארצית במסגרת הרפורמה שהמשרד מוביל.
- התוכנית היא אוניברסלית ומערכתית (Multi-tiered system of support) ופועלת לקידום תפקוד רגשי, חברתי ולימודי של כלל התלמידים, ובייחוד של תלמידים עם לקויות למידה והפרעות קשב.
- לתוכנית יש שותפים רבים כבר משלב הפילוט (משרד החינוך, בייח שניידר, רשויות מקומיות). החיבורים והשותפויות האלה מגבירים את הסיכוי להטמעת התוכנית ומונעים התנגדות כלפי תוכניות המונחות מבחוץ.

עקרונות מנחים לתוכנית

- יש קשר בלתי נפרד ויחסים הדדיים בין למידה, יחסים בין-אישיים ומצב רוח. כמו שהם אינם נפרדים במוח כך הם בלתי נפרדים בתהליך הלמידה ומשפיעים על תפקודים ניהוליים. ניתן ללמד ולאמן בזה גם ילדים צעירים מאוד מגיל 3.
- חשיבות המעגלים הסובבים – המעגלים הסובבים יכולים לתמוך בתוכנית או להזיק לה, ולפיכך יש להתייחס אליהם ולהשקיע בהם. במעגלים אלה נכללים למשל המנהיגות הבית ספרית, המנהיגות העירונית, המשפחה והקהילה.
- התאמה גילאית – בנוסף למטרת העל יש מטרות ייעודיות לכל קבוצת גיל והתאמה של כל נושא לגילים שונים על פי ידע התפתחותי. כך למשל בגני ילדים עובדים על הקניית מיומנויות חברתיות-רגשיות ותפקודים ניהוליים (מוכנות ללמידה), ובחטיבות ביניים התוכנית כוללת הסתגלות לחטיבת הביניים והתייחסות למאפייני גיל התבגרות.
- גם אופי ההתערבות משתנה בהתאם לכל שכבת גיל. בגני ילדים התוכנית מיועדת לכלל הילדים ומשולבת בתוך ההתנהלות השגרתית בגן. הגיל הרך הוא האוכלוסייה המתאימה ביותר להטמעה, כי שם התוכנית זורמת בטבעיות ושם החיבור הטוב ביותר לפדגוגיה. בחטיבות ביניים הפרוטוקול מתחיל ממניעה (לכלל התלמידים) ועובר להתערבות ועבודה בקבוצות קטנות של תלמידים מאותרים.
- הבסיס התאורטי של התוכנית – תאוריית ההתקשרות וידע על תפקודים ניהוליים.
- בגלל המגוון הרב של מגזרים בישראל יש צורך רב בהתאמה תרבותית.
- העבודה מבוססת מחקר, ולכן יש פרוטוקולים מובנים (בעלי מידה של גמישות). ההכשרה ניתנת לצוות בית ספרי מוביל. הפרוטוקול להכשרה של המורים עוסק בחוויה שלהם כבני אדם וכמורים, ומעודד תרבות של מעקב וליווי.

הכנס השנתי של היזמה למחקר יישומי בחינוך

2.1.2019 | כ"ה טבת תשע"ט

טיפוח מיומנויות חברתיות-דגשיות (SEL) במערכת החינוך

- הערכת התוכנית: מלבד מחקרים נקודתיים רציפים לצורכי משוב, נערכו 3 מחקרים גדולים שמדדו את התלמידים לפני כניסת התוכנית ואחריה וכללו קבוצת בקרה. בקרב משתתפי א.י.ל חל שיפור מובהק בבעיות רבות לעומת תלמידים שלא טופלו. כמו כן נערך מחקר בגנים שהשתמש בכלים רבים, וגם בו נראה שיפור במדדים רבים. מחקר שבחן את תפקודיהם של 419 תלמידי כיתות ד' בארבעה זמנים על פני שנתיים הראה שיפור בבעיות ההתנהגות, אבל גם בהישגים בלימודים (למרות ירידה בהישגים באנגלית בקבוצת הניסוי ובקבוצת הביקורת). נוסף על כך נמצא קשר בין התפקוד החברתי לתפקוד הלימודי. נראה כי בבתי ספר שהפעילו את התוכנית חל שיפור כללי שנבע כנראה מהאווירה שהתוכנית משרה.